

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

СТАШКЕВИЧ ОКСАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 1: 316]: 001(043.3)

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ЦИВІЛІЗАЦІЯ:
СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ**

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі управління, інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Науковий керівник – доктор філософських наук, доцент
Бех Юлія Володимирівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, професор кафедри
методології науки та міжнародної освіти.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, доцент
Зайцев Микола Олександрович,
Національний університет
«Острозька академія», завідувач кафедри
культурології та філософії;

кандидат філософських наук, професор
Чекаль Леонід Андрійович,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
завідувач кафедри філософії.

Захист відбудеться «28» травня 2015 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.456.01 в Інституті вищої освіти Національної академії педагогічних наук України за адресою: 01014, м. Київ, вул. Бастіонна, 9, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України за адресою: 01014, м. Київ, вул. Бастіонна, 9.

Автореферат розісланий «26» квітня 2015 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Грищенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження визначається об'єктивними процесами, дія яких свідчить про якісні зміни в способі відтворення соціальності людини в еволюційному підйомі планетарної спільноти. Кардинальні зміни у стилях життя і мислення призводять до того, що планетарна людина переходить на якісно новий етап розвитку, який у наш час супроводжується рухом до інформаційної, а згодом – до інтелектуальної цивілізації. Причому, стрімкість і складність цивілізаційних змін нестримно наближає планетарну спільноту до порога сингулярності. З огляду на це важливо більш детально дослідити механізми цивілізаційного підйому планетарної спільноти, засобами соціально-філософського аналізу.

Становлення інтелектуальної цивілізації має багатофакторну обумовленість, тому її дослідження потребує міждисциплінарного підходу, який синтезував би відповідні здобутки соціальної філософії та філософської антропології.

Практична необхідність дослідження проблем цивілізаційного розвитку планетарної спільноти викликана швидкістю і складністю соціальних змін, притаманних індивідуальному й суспільному життю, під впливом яких планетарна спільнота нестримно наближається до порога сингулярності. Відкритими щодо сингулярності залишаються фундаментальні питання про її існування, час настання і темпи зростання технологічних змін. Інформаційно-комп'ютерні та інші технології нині розвиваються експоненціально. Це добре видно на прикладі iPhone. Остання модель iPhone 6s, що презентована виробником у 2014 році, за критерієм зростання продуктивності в 40 разів потужніша першої. Цей технологічний стрибок стався лише впродовж 6 років.

Водночас людство впритул наблизилось до створення штучного інтелекту і зрощення людини з комп'ютером. 8 жовтня 2013 року офіційно стартував міжнародний проект Human Brain Project. Його основною метою є стимуляція діяльності людського мозку. По суті, йдеться про намір створити машину, яка думатиме так, як людина. За прогнозами науковців, створення програмно-машинного комплексу, інтелектуальні здібності якого відповідатимуть людині, завершиться вже у 2020 – 2025 роках. Зовсім нещодавно IBM Watson навчився ставити медичні діагнози людям і почав «викладати». Програмно-машинний комплекс виконує це краще, ніж люди, тому його почали використовувати в навчанні студентів.

Втім, залишається проблемна ситуація у сфері перспектив суспільного розвитку. Тому мають бути сформовані цілі стратегічного управління соціальним розвитком планетарної спільноти, оскільки зараз існує загроза занепаду людських можливостей по засвоєнню й продукуванню смислів, позаяк у молоді переважає «кліпова свідомість». Нині планетарний світ підходить до точки поліфуркації в стані соціальної сингулярності, тобто до

періоду надзвичайно швидкого організаційного і технологічного прогресу. Графік науково-технічного прогресу стає практично вертикальним, а чим вищі темпи соціального розвитку планетарної спільноти, тим далі в просторі й часі нам потрібно бачити власне майбуття. З огляду на все вищезазначене актуалізується наукова проблематика соціально-філософського дослідження передумов, механізмів і перспектив «цивілізаційного підйому» планетарної спільноти у напрямі становлення інтелектуальної цивілізації.

Ступінь наукової розробки проблеми. Теоретико-методологічну базу соціально-філософської специфіки і перспектив дослідження сучасного типу суспільств, розвитку сучасної цивілізації та інформатизації, зокрема в умовах глобалізації, склали праці В. Андрущенка, В. Астахової, У. Бека, Д. Белла, В. Беха, П. Бергера, І. Валлерстайна, Е. Гідденса, Дж. Гелбрейта, П. Друкера, Н. Еліаса, В. Зінченка, М. Кастельса, М. Култаєвої, К. Субірі, Ю. Габермаса, О. Тоффлера, А. Турена, Ж. Фурастьє, П. Штомпки, Л. Сохань та ін. Серед теоретичних наробок філософської антропології, які стосуються осмислення долі і перспектив людини у контексті сучасного цивілізаційного розвитку для нас мали праці М. Гайдеггера, М. Бердяєва, В. Соловійова, С. Франка, М. Шелера, Ж. П. Сартра, П. Тейяра де Шардена, В. Налімова, М. Мойсеєва. Ми також спиралися на теоретичні напрацювання постгуманізму розкриті в роботах Л. Альтюссера, Н. Бадмінгтона, Р. Барта, Ж. Бодрійяра, М. Гайдеггера, Ж. Ліотара, В. Ляха, Е. Морена, В. Пазенка, Б. Рідінгса, О. Соболя, О. Трубнікової, Ф. Фенона, М. Фуко, Д. Херевея. Ми також взяли до уваги ідеї трансгуманізму висвітлені у роботах Н. Бострома, Дж. Д. Бернала, Ф. Віларда, Д. Гакслі, А. Гордєєва, Е. Дрекслера, Р. Еттінджера, Ф. Есфандіара, О. Єрьоміна, С. Корсакова, Р. Курцвейла, Е. Леруа, М. Мінські, М. Мора, Д. Пірса, Е. Фінберга, М. Федорова, Дж. Б. С. Холдейна, К. Ціолковського, П. Тейяр де Шардена. Розвиток людської особистості крізь призму постантропології висвітлені в дослідженнях Г. Джелалія, А. Дугіна, А. Ковальова, А. Лантух, М. Мирошниченко, Н. Меркулова, А. Негри, І. Степаненко, М. Хардта, С. Хоружого. Проблеми інтелекту, інтелектуального розвитку особистості є предметами дослідження К. Альбуханової-Славської, Б. Ананьєва, Є. Андроса, Д. Богоявленської, Дж. Брунера, О. Брушлінського, Л. Веккера, М. Холодної, В. Дружиніна, Ж. Піаже, С. Рубінштейна, Л. Когана, та ін. Проблемам цивілізації людини як її джерела та залежності між людиною і типом зв'язку в соціальному світі присвячені праці І. Бойченка, М. Бойченка, В. Вернадського, С. Гудожника, Л. Гумільова, Г. Ділігенського, Б. Єрасова, З. Самчука, Н. Скотної, С. Мартинюк, М. Мойсеєва, Г. Клімова, Л. Олеха, І. Предборської, Ю. Яковця. Взаємозв'язок планетарної спільноти із зовнішнім середовищем буття розглянуто у працях В. Буданова – «квантово-синергетична антропологія», А. Госвами – «самоусвідомлюючий Всесвіт», А. Мінделла – «квантовий розум», К. Ціолковського – «променисте людство» і дістав подальшого розвою в працях Д. Бека – «спіральна динаміка», Д. Бома – «холономний підхід», К. Уілбера – «інтегральний підхід»,

Б. Величковського – «еволюція свідомості», Д. Деннета – «інтелектуальний розвиток» та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Загальний напрям дисертаційної роботи пов'язаний із науково-дослідними темами «Громадські організації як чинник демократизації суспільства» (державний реєстраційний номер 0108U000361) та «Державно-громадське управління освітою: соціально-філософський аналіз» (державний реєстраційний номер 0113U003006), що виконуються на замовлення Міністерства освіти і науки України відповідно з 2008 р. та з 2013 р.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 7 від 18 лютого 2010 р.).

Об'єкт дослідження – планетарне життя як соціально-історична взаємодія людини-суспільства-природи.

Предмет дослідження – духовний вимір інтелектуальної цивілізації як якісно нового типу планетарного життя.

Мета роботи полягає у визначенні передумов, чинників та особливостей генезису інтелектуальної цивілізації як нового типу взаємодії людини і суспільства.

Для досягнення мети дослідження поставлені наступні **завдання**:

- дати визначення основного поняття дослідження «інтелектуальна цивілізація»;
- провести ретроспективний аналіз саморозгортання світової спільноти в горизонті цивілізаційного алгоритму розвитку;
- визначити підходи, принципи та методи дослідження;
- проаналізувати особистість людини як підставу породження інтелектуальної цивілізації;
- розкрити специфіку філософської рефлексії інтелектуальної цивілізації;
- розглянути суспільство знань як передумову породження інтелектуальної цивілізації;
- розкрити теорії інтелекту як методологічний потенціал для осмислення інтелектуальної цивілізації;
- визначити особливості становлення інтелектуального типу зв'язку між людиною і суспільством в Україні;
- розкрити проблеми і запропонувати шляхи їх вирішення в становленні інтелектуального зв'язку між людиною і суспільством в Україні.

Методологічна основа дослідження визначається інтегрованим підходом, який поєднує на комплементарних засадах синергетичний, діалектичний, когнітивний, системний підходи і спирається на принципи об'єктивності та цілісності, причинності, взаємозв'язку, розвитку, а також комплекс загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що дозволило забезпечити обґрунтованість і достовірність наукових результатів. У роботі застосовано: діалектичний метод, завдяки

якому отримана можливість побачити і представити предмет дослідження у всіх його суперечливих характеристиках, соціальних та інших взаємозв'язках і залежностях; синергетичний метод, який дозволив висвітлити самоорганізаційні механізми генезису інтелектуальної цивілізації; метод системного аналізу для інтегративної теоретичної реконструкції національного контексту нової філософської парадигми пояснення системного характеру процесів глобалізації сучасного планетарного світу; порівняльний метод використано для співставлення парадигмальних ідей ноосоціогенезу та пріоритетних цілей цивілізаційного розвитку планетарної спільноти під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників; історичний метод, який допоміг осмислити історичні етапи визрівання людини і еволюційну зміну цивілізацій; метод структурно-функціонального аналізу використано для розкриття змісту соціальної взаємодії і функціонального взаємозв'язку людини і суспільства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в систематизації і концептуалізації генезису, місця й ролі інтелектуальної цивілізації як складової еволюційного процесу сучасного планетарного світу. Результати дослідження, що резюмують наукову новизну і винесені на захист, сформульовано у вигляді таких тез.

Уперше:

- доведена гіпотеза, що форма буття смислу в континуумі Семантичного Всесвіту визначає тип цивілізації, оскільки історичний розвиток планетарної спільноти проходить декілька етапів, котрі детермінуються і пояснюються здатністю планетарної людини засвоювати ланцюг перетворень змісту Семантичного Всесвіту по лінії: архетипи – емпіричне знання – наукове знання – інформація – смисли – «космічне смислотворення». Цим пояснюються якісні стрибки розумної живої речовини, життєдіяльність якої організована й реалізується за алгоритмом: пралюдина – індивід – людська особистість – планетарне людство як особистість – ноосферна особистість – «променеве людство» (К. Ціолковський) і, як наслідок, закономірний піднесення планетарної спільноти за віссю Семантичного континууму, що здійснюється за алгоритмом: працивілізація – аграрна – індустріальна – інформаційна – інтелектуальна – космічна цивілізації;

- досліджено генезис інтелектуальної цивілізації, яка має духовне походження, оскільки формується під впливом духовного розвитку планетарного людства як особистості й суспільства знань; сутність її подано як специфічний зв'язок планетарного людства як особистості й суспільства знань, що ґрунтується на організаційній взаємодії смислів, які породжуються особистістю, з одного боку, а з іншого, – накопиченні та функціонуванні у вигляді локальних смислових «полів/егрегорів», котрі утворюють ноосферу; зміст інтелектуальної цивілізації подається як сукупність процесів інтелектуальної взаємодії смислів, суб'єктивованих у структурі особистості та об'єктивованих у планетарному просторі – ноосфері та поза її межами;

- запропоновано авторську дефініцію інтелектуальної цивілізації як типу організації планетарного соціального життя людини і способу відтворення її соціальності, за якого домінуючими цінностями стає інтелект і духовний розвиток людини, а системоутворюючим чинником є смисли, що онтологічно «чистіші» за інформацію, яка постійно супроводжується так званим інформаційним шумом, і навіть за наукове знання, що ґрунтується на конвенційному визнанні відносності наукової істини, а функціонально наявні смисли детермінують породження інноваційних смислів особистістю і в кінцевому підсумку утворюють специфічні смислові поля/сегменти в структурі ноосфери, в результаті чого забезпечується самоорганізація буття й подальший розвиток планетарного світу.

Уточнено:

- якісно новий стан і нову роль людини як передумови інтелектуальної цивілізації, що характеризується здатністю людини породжувати інноваційні смисли;

- місце і роль суспільства знань як передумови налагодження ефективного семантичного обміну смислами між носіями семантичних світів і учасниками соціальної взаємодії в планетарному просторі;

- роль смислів як медіаторів і системоутворюючих чинників в соціальній взаємодії людини і суспільства, які постають у формі мислеобразів, що утворюються на основі використання людиною інструменту мислення смислів планетарного чи космічного походження;

- місце і роль інформаційної доби у становленні інтелектуальної цивілізації в просторі України, яка визначається формуванням інтелектуального потенціалу українського суспільства, що є необхідною передумовою для розвитку соціального інтелекту з появою нового комплексу наукових і світоглядних ідей на складнішому етапі соціальної самоорганізації суспільства.

Набуло подальшого розвитку:

- уявлення про цивілізаційного підйом планетарної спільноти по осі Семантичного Всесвіту за алгоритмом: архетипи – емпіричне знання – наукове знання – інформація – смисли – «космічне смислотворення»;

- концепція еволюції людини за алгоритмом: пралюдина – індивід – людська особистість – планетарне людство як особистість – ноосферна особистість – «променеве людство» (К. Цюлковський);

- ідея еволюції організаційних форм буття планетарної спільноти, яка коректно подається за алгоритмом: працивілізація – аграрна – індустріальна – інформаційна – інтелектуальна – космічна цивілізація;

- теоретичний підхід про випереджальний розвиток особистості і соціуму, що на етапі інтелектуальної цивілізації набуває форми розвитку ноосферної особистості;

- ідея загострення соціальної потреби планетарної спільноти в розробці теорії інтелекту або навіть теорії ноосоціогенезу.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягає у розкритті генезису інтелектуальної цивілізації, що має духовне походження, оскільки це явище формується під впливом духовного розвитку Планетарного людства як особистості й суспільства знань. Її сутність подано як специфічний зв'язок Планетарного людства як особистості й суспільства знань, що ґрунтується на організаційній взаємодії смислів, які породжуються особистістю, з одного боку, а з іншого, – накопичений і функціонує у вигляді локальних смислових «полів/егрегорів», що утворюють ноосферу; зміст інтелектуальної цивілізації подається як сукупність процесів інтелектуальної взаємодії смислів, суб'єктивованих у структурі особистості й об'єктивованих у планетарному просторі – ноосфері та поза її межами.

Практичне значення одержаних результатів у методологічному контексті полягає в тому, що запропонована автором концепція може бути використана на практиці як когнітивний засіб розробки стратегії коеволюційного розвитку особистості людини й суспільства, а також у підготовці інформаційних технологій управління планетарним життям, що будуть відповідати потребам майбутнього етапу цивілізаційного розвитку. Така концепція генезису інтелектуальної цивілізації може використовуватися як елемент вузівських курсів для підготовки фахівців-теоретиків, що спрямовані на розробку теорії інтелекту, ноосоціогенезу і ноокосмогенезу, а також менеджерів, що мають забезпечити ефективне управління знаннями та інтелектуальним капіталом в умовах подальшої глобалізації й інформатизації.

Особистий внесок здобувача. Основні положення й висновки дисертації розроблені автором самостійно і містяться в його наукових публікаціях.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та ідеї дисертаційного дослідження доповідались на спільних засіданнях кафедри управління, інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції і кафедри соціальної філософії та філософії освіти НПУ імені М. П. Драгоманова, на міжнародних та всеукраїнських конференціях, зокрема: II Міжнародній науково-практичній конференції «Простір гуманітарної комунікації: трансформації академічного дискурсу» (23-25 жовтня 2009 р., м. Київ), Науково-практичній конференції «Університетська освіта в Україні і світі: стан, проблеми та шляхи розвитку» (25-27 грудня 2009 р., м. Київ-Луцьк), Міжнародній науково-практичній конференції «Наукова еліта як соціально-економічний фактор розвитку держав в умовах глобалізації» (27-28 жовтня 2010 р., м. Київ), V Всеукраїнській науково-методичній конференції «Безперервна освіта в Україні: реалії та перспективи» (28-30 жовтня 2010 р., м. Івано-Франківськ), Науково-практичній конференції «Інтелектуальна цивілізація: нова епоха модернізації вищої освіти» (17-19 червня 2011 р., м. Київ), Програмі Перших Українських педагогічних студій «Майбутнє освіти в інтелектуальній цивілізації» (13-15 січня 2012 р., м. Київ-Луцьк-

Рівне), Міжнародному освітньому конгресі «Трансформація професійної освіти в горизонті інтелектуальної революції» (12-14 червня 2014 р., м. Київ).

Публікації. Основні положення дисертації відображено в 7 наукових публікаціях, з них: 5 статей в наукових фахових виданнях України з філософських наук, 1 – у закордонному науковому виданні, 1 – тези доповідей на науковій конференції.

Структура та обсяг дисертації. Відповідно до мети і завдань дослідження робота складається із вступу, трьох розділів (поділених на підрозділи), висновків та списку використаних джерел (219 позицій). Загальний обсяг дисертації – 214 сторінок, із них основна частина дисертації – 169 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, висвітлено ступінь її наукової розробки у вітчизняній та зарубіжній філософській літературі; сформульовано мету і завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення результатів дослідження, зазначаються рівень їхньої апробації; структура і обсяг дисертації.

У **першому розділі «Історико-методологічні засади дослідження інтелектуальної цивілізації»** визначено основний концепт дослідження, здійснено ретроспективний аналіз теоретичних концепцій у формуванні інтелектуальної цивілізації, виокремлено основні підходи, принципи і методи дослідження.

У **підрозділі 1.1. «Інтелектуальна цивілізація, як головне поняття дослідження»** визначено проблемне поле дослідження, висвітлено процес формування і розкрито зміст категорій «цивілізація» та «інтелектуальне», які лежать в основі ключового поняття дослідження «інтелектуальна цивілізація». Цивілізація, на думку автора, постає специфічним видом організаційного взаємозв'язку людини і суспільства, тобто специфічною формою організації суспільного життя людини, яка перебуває у взаємозалежності зі станом її інтелектуального розвитку, розвитку її духовних потреб і цінностей. Обґрунтовано, що історичний розвиток планетарної спільноти проходить декілька етапів, котрі детермінуються і пояснюються здатністю планетарної людини засвоювати ланцюг перетворень змісту Семантичного Всесвіту по лінії зміни інтелектуальних домінант: архетипи – емпіричне знання – наукове знання – інформація – смисли – «космічне смислотворення».

Щодо визначення категорії «інтелектуальне», то автор відштовхувався від поняття «інтелект». Останнє сучасні науковці визначають як здатність до логічного мислення, планування, розв'язання проблем, абстрактного мислення, сприйняття складних ідей, швидкого навчання та навчання на основі досвіду. У свою чергу, автор розглядає інтелект як родовий продукт

термінів «розум» та «розсудок». З цієї позиції «інтелектуальне» вбирає в себе інтелектуальний багаж існуючого інформаційного поля планети (ноосфери) і збагачення його за рахунок самосвідомості особистості. Головною функцією розуму людини є смислопородження інноваційних смислів і залучення в колообіг наявних смислів, котрі утворюють ноосферу Землі, а також, поки що гіпотетично, вступати в інтелектуальну взаємодію з іншопланетним розумом.

Сформульоване робоче визначення інтелектуальної цивілізації – це такий тип організації соціального життя людини, спосіб відтворення її соціальності, за якого домінуючою цінністю стає інтелект і духовний розвиток людини, а системоутворюючим фактором суспільного життя є смислотворення шляхом породження нових смислів особистістю людини і використання вже існуючих специфічних смислових полів ноосфери.

У підрозділі 1.2. «Ретроспективний аналіз саморозгортання світової спільноти в горизонті цивілізаційного алгоритму розвитку» здійснено ретроспективний аналіз саморозгортання соціальної спільноти в горизонті цивілізаційного розвитку, що дало можливість розглянути розвиток цивілізації з позицій минулого, сучасного і майбутнього, а також зробити висновок, що як важливим чинником загибелі, так і формування й розвитку нових цивілізацій є внутрішні зміни особистості, зміна її форм сприйняття смислу, потреб та цінностей, що зумовлені об'єктивними чинниками. Еволюція планетарного людства у її прогресивному вираженні постає проходженням ним форм організації суспільного буття, що обумовлюються становленням відповідного типу особистості людини, а разом вони детермінуються глибинним явищем – смислогенезом. Доведено, що піднесення планетарної спільноти по осі Семантичного континууму здійснюється за алгоритмом: пращівілізація – аграрна – індустріальна – інформаційна – інтелектуальна – космічна цивілізації. За спіральною концепцією цивілізаційного розвитку сучасний розвиток суспільства та цивілізації охопить два століття й призведе до радикальних перетворень глобальної цивілізації.

У підрозділі 1.3. «Підходи, принципи, методи дослідження інтелектуальної цивілізації» обґрунтовується інструментально-методологічний комплекс засобів дослідження. Автор використав такі основні підходи, як діалектичний, що сприяє поясненню складності й суперечливості процесів взаємодії людини та суспільства, синергетичний, який пояснює самоорганізаційні механізми генезису інтелектуальної цивілізації, історичний, системний, стратегічний, соціокультурний, структурно-функціональний, аксіологічний. Щодо принципів, то були застосовані наступні: об'єктивності, термінологічний, розвитку й історизму, пізнавальний, або когнітивний принцип, сходження від абстрактного до конкретного, взаємозв'язку, причинності, сходження від одиничного через особливе до загального (всезагального). Методологічну базу дослідження склали наступні методи теоретичного та практичного рівня наукового

дослідження: теоретичного моделювання, гіпотетико-дедуктивний, гносеологічної експлікації і екстраполяції, аналізу, синтезу, порівняння, порівняльно-історичний, систематизації, типологізації, фасетний метод класифікації, гносеології, системно-функціональний, узагальнення, аналогій, контент-аналізу, індукції, дедукції та метод ідеалізації.

У другому розділі «**Теоретичний аналіз генезису інтелектуальної цивілізації**» здійснено соціально-філософський аналіз духовного виміру інтелектуальної цивілізації – її головної рушійної сили на індивідуальному й планетарному рівнях, передумов її формування, її природи, суті й змісту.

У підрозділі 2.1. «**Роль особистості у становленні інтелектуальної цивілізації**» в основу аналізу покладено ідеї зростання ролі індивідуального й особистісного начала у процесах цивілізаційного розвитку (Г. Гегель, Н. Еліас, Х. Йолас, К. Маркс, І. Фіхте та ін.), а також ідеї постгуманізму, трансгуманізму, постантропології. У результаті аналізу встановлено, що, по-перше, доцільно розглядати людину як систему, котра складається з чотирьох невіддільних і взаємозумовлених складових: фізична людина, психічна людина, духовна людина, соціальна людина, або особистість, що саморозгортається у суспільному середовищі. По-друге, розкрито саморозгортання людини за алгоритмом: пралюдина – індивід – людська особистість – планетарне людство як особистість – ноосферна особистість – «променеве людство» (К. Ціолковський). По-третє, визначено, що випереджальний розвиток атрибутивних властивостей особистості людини чергується з випереджальним розвитком суспільства. У сучасних умовах інформаційно-комп'ютерної революції випереджальними темпами має розвиватися інформаційне суспільство, і, тим самим, створювати умови для інтелектуального прориву в розвитку особистості людини та її колективних форм, а на етапі формування інтелектуальної цивілізації на чільні позиції вийде розвиток особистості людини. По-четверте, з'ясовано, що в процесі саморозгортання природної сили видозмінюються носії планетарного розуму: елементарний розум пралюдини – розум індивіда – соціальний розум особистості – Планетарний, колективний розум, посилений штучним інтелектом (аугментований) – Планетарний безтілесний розум (ноосфера) – Космічний розум (ноокосмосфера). Еволюція людського розуму внаслідок розвитку нанотехнології, біотехнології і штучного інтелекту прискорюється до такої міри, що подальші зміни призведуть найближчим часом до виникнення колективного розуму з набагато більш високим рівнем швидкодії і новою якістю мислення окремо взятого індивіда. Це вже буде Планетарна особистість, що має стати джерелом породження інтелектуальної цивілізації.

У підрозділі 2.2. «**Суспільство знань як передумова формування інтелектуальної цивілізації**» визначено специфіку етапу формування інтелектуальної цивілізації, яка полягає в тому, що підставою має бути, за логікою саморозгортання живої розумної речовини, колективний суб'єкт – соціальний інтелект, котрий ми розуміємо планетарне людство як особистість. Об'єктивованим духовним джерелом формування

інтелектуальної цивілізації має стати інформаційна цивілізація, що складається з Планетарного людства як особистості, як підстави породження Ноосферної особистості і Світового суспільства знань як її матеріальної передумови. Така особистість для власного подальшого розвитку має розбудувати інтелектуальне суспільство, на основі чого сформується інтелектуальна цивілізація. Так діє алгоритм духовного самовідтворення планетарної спільноти.

Ноосферна особистість в умовах наявності специфічного інтелектуального середовища (інтелектуального суспільства може вже й не існувати на той час) має створити інтелектуальну цивілізацію. При цьому з'ясовано, що людина і суспільство змагаються за роль лідера в еволюційному процесі. І якщо на етапі технократичної цивілізації лідирувала людина, що оперувала науковим знанням, то на етапі інформаційної цивілізації її змінює «суспільство знань». Як наслідок цього чергування ролей, на етапі породження інтелектуальної цивілізації на перший план має вийти людина і набути при цьому форми ноосферної особистості.

Таким чином, на наступному етапі космічне середовище має піднести Ноосферну особистість до стану «Променистого людства». Хоча логіка саморозгортання планетарного світу, що викладена автором свідчить, що зародження інтелектуальної цивілізації має закономірний характер, але це лише один з ймовірних сценаріїв нелінійного розвитку планетарного людства. Сучасне планетарне людство знаходиться в точці біфуркації і саме значною мірою від інтелектуальної відповідальності особистості та системної відповідальності інтелектуальної еліти залежатиме майбутня доля людства, напрямів і результатів його розвитку.

У підрозділі 2.3. «Філософська рефлексія інтелектуальної цивілізації: природа, суть і зміст» розкрито природу інтелектуальної цивілізації як таку, що формується під впливом коеволюційного розвитку ноосферної особистості та інтелектуального суспільства, оскільки системи, які вони репрезентують собою, мають функціональний характер. Визначено, що суть інтелектуальної цивілізації – взаємозв'язок особистості й суспільства – формується завдяки породженню особистістю нових смислів та існуванню смислових полів ноосфери, оскільки інформаційний метаболізм на етапі інтелектуальної цивілізації переходить в інтенсивний смислогенез, що дає можливість оцінити місце й роль планетарного соціального організму в саморозвитку Всесвіту. Далі визначено духовний зміст інтелектуальної цивілізації, під яким автор розуміє сукупність процесів інтелектуальної взаємодії в планетарному просторі й поза його межами. Формою такої взаємодії можуть виступати мислеобрази, які утворюватимуться на основі використання людиною як інструменту мислення смислів, незалежно планетарного чи космічного походження. Майбутнє людства, на думку автора, у нескінченному процесі освоєння нових екологічних ніш.

У підрозділі 2.4. «Теорія інтелекту як теоретичне осмислення інтелектуальної цивілізації» проаналізовано теорії ноогенезу та інтелекту

як інтелектуальну еволюцію системи планетарного та позапланетарного розвитку людства. Визначено, що теорія інтелекту – це сукупність спостережень і досліджень, котра являє собою: наукове пояснення закономірностей розвитку і формування природних інтелектуальних систем під час їх еволюції та інтелектуальної системи людства в процесі історії (ноогенез); логічне узагальнення досвіду й закономірностей взаємодії інтелектуальних систем із навколишнім середовищем (екологія інтелектуальних систем); систему керівних ідей, закономірностей впливу інформації на індивідуальне й суспільне здоров'я для розробки практичних заходів із оздоровлення інформаційного середовища (інформаційна гігієна), які дають розуміння об'єктивної реальності інформаційної взаємодії всередині інтелектуальних систем (енергія інтелектуальна), процесів активного відображення реальності в ході пізнавальної та розумової діяльності й можуть зумовлювати перспективні цілі діяльності розуму індивідуума й глобальної інтелектуальної системи макросоціуму планетарного людства.

У третьому розділі «Праксеологічний аспект дослідження інтелектуальної цивілізації» здійснено практичний аналіз стану інтелектуального розвитку українського суспільства, з визначенням проблемних ситуацій та наданням пропозицій щодо їх розв'язання та управління.

У підрозділі 3.1 «Особливості становлення інтелектуального типу зв'язку між людиною і суспільством в Україні» визначено, що пошук нових смислів духовного та культурного (інтелектуального) розвитку особистості й суспільства складають особливості становлення інтелектуального типу зв'язку між людиною та суспільством в Україні. В сучасному українському суспільстві, як і в усьому світі, спостерігається зростання кількості осіб з вищою освітою. Підтримка талановитої молоді й молодих науковців здійснюється на найвищому державному законодавчому та виконавчому рівнях засобом, нормативно-законодавчих документів і матеріально заохочується грантами, преміями та стипендіями, хоча і недостатньо. Для школярів і студентів розробляються та впроваджуються молодіжні проекти й турніри, які допомагають розкрити інтелектуальний потенціал особистості.

Існують загрози, у сфері суспільства споживання та кліпової свідомості молодого покоління, що загрожує втраті можливості продукувати нові та відтворювати вже існуючі смисли. Тим не менше, в Україні спостерігається розвиток інтелектуального потенціалу суспільства, що є необхідною передумовою для розвитку соціального інтелекту з появою нового комплексу наукових і світоглядних ідей на складнішому етапі соціальної самоорганізації суспільства. Реалізація загальної мети оновлення нашого суспільства багато в чому залежить від формування в суспільній свідомості нових структур національно-культурної ідентичності України як складової частини європейського історичного процесу культуротворення. Суттєвий поштовх у цьому напрямі надає входження України до єдиного наукового й освітнього

простору Об'єднаної Європи, прийняття і введення в дію Закону України «Про вищу освіту» й підготовка законопроекту «Про наукову і науково-технічну діяльність», що покликаний врегулювати проблемні питання у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності, розширення системи грантового фінансування наукових і науково-технічних проектів, підтримки молодих учених і розширення можливостей наукових установ.

Підрозділ 3.2. «Проблеми в становленні інтелектуального зв'язку між людиною і суспільством в Україні та шляхи їх подолання» спрямований на визначення основних проблем у становленні інтелектуального зв'язку між людиною і суспільством в Україні та науковій розробці шляхів їх подолання. До основних проблем було віднесено наступні: політична та економічна криза, посилена військовими діями; розкол української нації на Захід та Схід; відсутність консенсусно визнаної національної ідеї; невизначеність шляхів розвитку українського суспільства; падіння престижу науки та руйнування науково-технічного потенціалу країни; зниження рівня освіти; поява кліпової свідомості; суспільство споживання; зменшення інвестування в інтелектуальну сферу.

Для вирішення зазначених проблем у налагодженні продуктивного інтелектуального зв'язку між людиною і суспільством в Україні авторка пропонує наступні шляхи їх подолання: інтелектуальний розвиток особистості; інформатизація сучасного суспільства, що породжує об'єктивні умови для «підняття» особистості планетарної людини на вищий рівень інтелектуального розвитку; загальна інтелектуалізація суспільства; сприяння розвитку соціального інтелекту в Україні; розробка оптимальної політики з питань мови як логічної форми функціонування смислів у суспільстві; створення сприятливих умов для розвитку інтелектуального потенціалу українців; розширення ролі інтелектуальної еліти в управлінні країною; впровадження в навчальний процес новітніх технологій, орієнтованих на самонавчання та саморозвиток людини; концентрація зусиль педагогічної науки на розробці масштабної стратегії розвитку національної системи освіти. Реалізація цих завдань відкриває шлях до розбудови нового типу зв'язку між людиною і суспільством, який характеризується інтелектуальним обміном смислами на відміну від обміну загальнолюдськими або цивілізаційними цінностями, що притаманне інформаційній цивілізації. Для цього вкрай необхідно розробити теорію інтелекту.

ВИСНОВКИ

Зміни в людському стилі мислення ведуть до того, що людина переходить у якісно новий стан розвитку, який буде супроводжуватись рухом планетарної спільноти від інформаційної до інтелектуальної цивілізації. Обґрунтовано природні зміни інформаційної цивілізації, яка тільки-тільки ще народжується на теренах нашої планети, інтелектуальною цивілізацією. Для цього автор сформулював і реалізував у процесі дослідження низку логічно

обґрунтованих наукових завдань. Їх виконання полягає в результатах, що є аргументами на користь вищезазначеної гіпотези дослідження.

Визначено основний концепт дослідження «інтелектуальна цивілізація» – такий тип організації планетарного соціального життя людини і такий спосіб відтворення її соціальності, за якого домінуючою цінністю стає інтелект і духовний розвиток людини, а системоутворюючим чинником є смисли, що онтологічно «чистіші» за інформацію, яка завжди супроводжується так званим «інформаційним шумом», і навіть за наукове знання, що ґрунтується на конвенційному визнанні відносності наукової істини, а функціонально наявні смисли детермінують породження інноваційних смислів особистістю і утворюють специфічні смислові «поля/сегменти» в структурі ноосфери, забезпечуючи самоорганізацію буття і подальший розвиток планетарного світу.

Здійснено ретроспективний аналіз теоретичних концепцій у формуванні інтелектуальної цивілізації, який з'ясував, що піднесення планетарної спільноти за віссю Семантичного континууму, що здійснюється за алгоритмом: працивілізація – аграрна – індустріальна – інформаційна – інтелектуальна – космічна цивілізації. Визначено, що еволюція планетарного людства у її прогресивному вираженні постає проходженням ним форм організації соціального буття, що обумовлюються становленням відповідного типу особистості людини, а разом вони детермінуються глибинним явищем – смислогенезом.

Обґрунтовано інструментально-методологічний комплекс засобів дослідження, в межах якого основними підходами виступили синергетичний, діалектичний, когнітивний, системний; до переліку основних принципів належать термінологічний, об'єктивності, розвитку й історизму, пізнавальний, сходження від абстрактного до конкретного, взаємозв'язку, причинності та загально діалектичний; основними методами були визначені гіпотетико-дедуктивний, аналізу, синтезу, порівняльно-історичний, систематизації, типологізації, системно-функціональний, узагальнення, аналогій, контент-аналіз, індукції, дедукції та метод ідеалізації.

Досліджено людську особистість, використовуючи ідеї постгуманізму, трансгуманізму та постантропології. З'ясовано, що саморозгортання людини відбувається за алгоритмом, який характеризує вихід людської особистості за власні межі й межі планетарного розвитку завдяки смислогенезу. Визначено, доцільність розглядати людину як систему, яка складається з чотирьох невіддільних і взаємозумовлених складових. Визначено, що випереджальний розвиток атрибутивних властивостей особистості людини чергується з випереджальним розвитком суспільства. Доведено, що в процесі саморозгортання природної сили видозмінюються носії планетарного розуму.

Обґрунтовано суспільство знань як передумову породження інтелектуальної цивілізації. Визначено, що інтелектуальна цивілізація є породженням підстави і умов (за Г. Гегелем), при цьому особистість розглядається як підстава, а суспільство знань - як умова. З'ясовано, що

людина і суспільство змагаються за роль лідера в еволюційному процесі. Обґрунтовано, що на етапі технократичної цивілізації лідирувала людина з її науковим знанням, а на етапі інформаційної цивілізації її змінює суспільство знань. Логіка саморозгортання планетарного світу свідчить, що зародження інтелектуальної цивілізації має закономірний характер, але у світлі синергетики це лише один з імовірних сценаріїв нелінійного розвитку планетарного людства. Сучасне планетарне людство знаходиться в точці біфуркації й саме значною мірою від інтелектуальної відповідальності особистості та системної відповідальності інтелектуальної еліти буде залежати майбутня доля людства, напрямів і результатів його розвитку.

Визначено специфіку філософської рефлексії інтелектуальної цивілізації, виокремлено природу інтелектуальної цивілізації, яка формується під впливом коеволюційного розвитку ноосферної особистості та інтелектуального суспільства. Такі системи виникають у процесі функціонування елементів, під якими ми розуміємо мінімальну об'єктивну чи суб'єктивну частину соціальної дійсності, сукупність яких складається прямо або опосередковано в органічну систему духовного характеру. Виділено суть інтелектуальної цивілізації, яка забезпечується завдяки породженню особистістю нових смислів та існуванню смислових полів ноосфери. Усвідомлення функції інформації, перетвореної інтелектом людини у вигляді ідеї, оформленої в смислові одиниці – кванти знання, та відісланої Планетарним людством за межі планети у формі смислу – основне завдання майбутнього людства. Відносно того, як ми будемо освоювати метаболізм на основі смислогенезу, буде зростати розуміння космічного характеру і призначення планетарного життя. Доведено, що зміст інтелектуальної цивілізації розуміється як сукупність процесів інтелектуальної взаємодії в планетарному просторі та поза його межами. Формою такої взаємодії постають мислеобрази, які утворюватимуться на основі використання людиною смислів як інструментів мислення.

Розкрито теорію інтелекту як методологічний потенціал для осмислення інтелектуальної цивілізації, який дає можливість зробити висновок, що теорія інтелекту – це сукупність спостережень і досліджень, що являє собою поєднання ноогенезу, екології інтелектуальних систем, інформаційної гігієни, інтелектуальної енергії та процесів активного відображення реальності впроцесі пізнавальної та розумової діяльності й може зумовлювати перспективні цілі діяльності розуму індивідууму і глобальної інтелектуальної системи макросоціуму планетарного людства.

Визначено особливості становлення інтелектуального типу зв'язку між людиною і суспільством на прикладі України. Практичний аналіз стану інтелектуального розвитку населення України виявив популяризацію вищої освіти (достатню кількість навчальних закладів вищого рівня акредитації), законодавчу з боку держави та соціальну підтримку з боку суспільства щодо інтелектуалізації населення на усіх рівнях отримання знань – від школи до наукових закладів, інструментами яких виступають закони, стипендії,

інтелектуальні турніри тощо. В Україні спостерігається розвиток інтелектуального потенціалу суспільства, що є необхідною передумовою для розвитку соціального інтелекту з появою нового комплексу наукових і світоглядних ідей на складнішому етапі соціальної самоорганізації суспільства. Реалізація загальної мети оновлення нашого суспільства багато в чому залежить від формування в суспільній свідомості нових структур національно-культурної ідентичності України як складової частини європейського історичного процесу. Проте, проблеми, які виникають у процесі інформаційної та інтелектуальної взаємодії, викликані економічними, політичними, ідеологічними, культурологічними, науковими та освітніми аспектами.

Розкрито проблеми і запропоновано шляхи їх розв'язання в становленні інтелектуального зв'язку між людиною та суспільством в Україні. Виявлено, що нейтралізувати проблемні ситуації в країні можливо за рахунок законодавчих ініціатив, що стосуються захисту інтелектуальної власності, спрямування бюджетних коштів у освітню та наукову сфери, посилення автономії та децентралізації навчальних закладів і наукових установ, застосування інноваційних інформаційних технологій тощо. Реалізація цих завдань відкриває шлях до розбудови нового типу зв'язку між людиною і суспільством, який характеризується інтелектуальним обміном смислами на відміну від обміну загальнолюдськими або цивілізаційними цінностями, що притаманне інформаційній цивілізації.

Перспективи подальших розвідок теми дослідження полягають у тому, що запропонована автором концепція може стати підґрунтям для подальших прогнозних розробок у сферах визначення перспектив загальнопланетарного буття людини, динаміки переростання суспільства знань в інтелектуальне суспільство, характеру випереджального розвитку суспільства знань щодо особистості й особистості щодо інтелектуального суспільства. У методологічному контексті вона може бути використана на практиці як когнітивний засіб розробки стратегії коеволюційного розвитку особистості людини й суспільства, а також у підготовці інформаційних технологій управління планетарним життям, що будуть відповідати потребам майбутнього етапу цивілізаційного розвитку. Така концепція генезису інтелектуальної цивілізації може використовуватися як елемент вузівських курсів з підготовки фахівців-теоретиків, націлених на розробку теорії інтелекту, ноосоціогенезу і ноокосмогенезу.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Зьолко О. О. Особистість людини як підстава породження інтелектуальної цивілізації / О. О. Зьолко // Нова парадигма: [журнал наук.

праць] / гол. ред. В. П. Бех ; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова ; творче об'єднання «Нова парадигма». – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 109. – С. 31–39.

2. Зьолко О. О. Субстанціональний вимір саморозгортання соціальної спільноти / О. О. Зьолко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : [зб. наук. праць] / ред. рада: В. П. Андрущенко (голова). – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 29 (42). – С. 161–165.

3. Зьолко О. О. Сутність інтелектуального капіталу: підходи до визначення / О. О. Зьолко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. праць / гол. ред. В. Г. Воронкова. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2013. – Вип. № 53. – С. 11–18.

4. Сташкевич О. О. Інтелектуальне суспільство: філософська рефлексія / О. О. Сташкевич // Нова парадигма: [журнал наук. праць] / гол. ред. В. П. Бех ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; творче об'єднання «Нова парадигма». – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 118. – С. 27–36.

5. Сташкевич О. О. Роль інтелектуальних потреб в розвитку особистості / О. О. Сташкевич // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. праць / гол. ред. В. Г. Воронкова. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2014. – Вип. 57. – С. 201–212.

Статті у закордонних виданнях:

6. Сташкевич О. А. Философские предпосылки формирования интеллектуальной цивилизации [Електронний ресурс] / О. А. Сташкевич // Культура и образование. – 2014. – № 9. – URL: <http://vestnik-rzi.ru/2014/09/2005> (дата звернення: 05.10.2014).

Статті в інших наукових виданнях, тези доповідей на конференціях:

7. Зьолко О.О. Інтелектуальна цивілізація: генезис та стан на етапі глобалізації та інформатизації. Особистість. Суспільство / О. О. Зьолко // Право : зб. наук. ст. та тез наук. повід. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю Полт. юрид. ін-ту (Полтава, 15 березня 2012 р.). – С. 333–336.

АНОТАЦІЇ

Сташкевич О. О. Інтелектуальна цивілізація: соціально-філософський аналіз. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. –

Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України. – Київ, 2015.

У дисертації обґрунтована концепція генезису інтелектуальної цивілізації як нового типу організаційного взаємозв'язку особистості й суспільства. Визначено, що зміна типів цивілізацій залежить від зміни форм сприйняття людиною смислів. Проводиться ретроспективний аналіз саморозгортання планетарної спільноти в горизонті цивілізаційного розвитку. Планетарне людство як особистість подано як підставу, а суспільство знань – як умову породження інтелектуальної цивілізації. Природу її обґрунтовано як духовну субстанцію Всесвіту; суть її подано як специфічний зв'язок особистості та специфічного інтелектуального середовища, що ґрунтується на взаємодії смислових полів; зміст її репрезентовано як сукупність процесів інтелектуальної взаємодії смислів, суб'єктивованих у структурі ноосферної особистості та об'єктивованих у планетарному просторі – ноосфері та поза її межами. Теорію інтелекту розглянуто як когнітивне осмислення її формування. Визначено особливості й перспективи становлення інтелектуального типу зв'язку між людиною і суспільством в Україні. Окреслено напрями та шляхи його оптимізації в умовах входження України до ЄС.

Ключові слова: цивілізація, інтелект, інтелектуальна цивілізація, людина, суспільство знань, інтелектуальна взаємодія, ноосферна особистість, смисли, смислогенез, ноосоціогенез.

Шташкевич О. А. Интеллектуальная цивилизация: социально-философский анализ. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.03 – социальная философия и философия истории. – Институт высшего образования Национальной академии педагогических наук Украины – Киев, 2015.

В диссертации обоснована концепция генезиса интеллектуальной цивилизации как нового типа организационной взаимосвязи личности и общества. Проводится ретроспективный анализ саморазвертывания социальной общности в горизонте цивилизационного развития, что позволило рассмотреть развитие цивилизации с позиций прошлого, настоящего и будущего. Подъем планетарной общности по оси Семантического континуума осуществляется по алгоритму: працивилизации – аграрная – индустриальная – информационная – интеллектуальная – космическая цивилизация. Раскрыто саморазвертывание человека по алгоритму: прачеловек – индивид – личность человека – Планетарное человечество как личность – Ноосферная личность – Лучистое человечество (К. Циолковский). Выяснено, что в процессе саморазвертывания природной силы видоизменяются носители планетарного разума: элементарный ум прачеловека – ум индивида – социальный разум личности – Планетарный, коллективный разум, усиленный искусственным интеллектом

(аугментованный) – Планетарный бестелесный разум (ноосфера) – космический разум (ноокосмосфера).

Доказано, что объективированным духовным источником формирования интеллектуальной цивилизации должна стать информационная цивилизация, состоящая из Планетарного человечества как личности как основания порождение Ноосферной личности и общества знаний как ее материального условия. Определена природа интеллектуальной цивилизации как таковая, что формируется под влиянием коэволюционного развития ноосферной личности и интеллектуального общества, поскольку системы, которые они представляют, имеют функциональный характер.

Обосновано, что суть интеллектуальной цивилизации – взаимосвязь личности и общества – обеспечивается благодаря порождению личностью новых смыслов и существованию смысловых полей ноосферы, поскольку информационный метаболизм на этапе интеллектуальной цивилизации переходит в интенсивный смыслогенез, что дает возможность оценить место и роль планетарного социального организма в саморазвитии Вселенной. Содержание интеллектуальной цивилизации автором понимается как совокупность процессов интеллектуального взаимодействия в планетарном пространстве и за его пределами. Проанализированы теории ноогенеза и интеллекта, интеллектуальной эволюции системы планетарного и внепланетарного развития человечества. Определено, что поиск новых смыслов духовного и культурного (интеллектуального) развития личности и общества составляют особенности становления интеллектуального типа связи между человеком и обществом в Украине.

В современном украинском обществе, как и во всем мире, наблюдается рост числа лиц с высшим образованием. Поддержка талантливой молодежи и молодых ученых осуществляется на высшем государственном законодательном и исполнительном уровнях прежде всего посредством нормативно-законодательных документов и материально поощряется грантами, премиями и стипендиями. Существуют угрозы в виде формирования «общества потребления» и «клипового» сознания молодого поколения, которые угрожают потере возможности производить новые и воспроизводить уже существующие смыслы. Реализация общей цели обновления общества во многом зависит и от формирования в общественном сознании новых структур национально-культурной идентичности Украины как составной части европейского исторического процесса культуротворчества. Раскрыты основные проблемы в становлении интеллектуального связи между человеком и обществом в Украине и предложены пути их преодоления.

Ключевые слова: цивилизация, интеллект, интеллектуальная цивилизация, человек, общество знаний, интеллектуальное взаимодействие, ноосферна личность, смыслы, смислогенез, ноосоциогенез.

Stashkevich O. Intellectual Civilization: Philosophical and Social Analysis. – The manuscript.

The dissertation for the degree of candidate in philosophical sciences by specialty 09.00.03 – social philosophy and philosophy of history. – Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. – Kyiv, 2015.

In the dissertation concept of intellectual genesis of civilization as a new type of organizational relationship of the individual and society. It was determined that a change in the types of civilizations depends on changes in the forms of human perception senses. A retrospective analysis self-deployment planetary community in the horizon of civilization. Planetary humanity as a person given as a reason, and knowledge society – as a condition for the generation of intellectual civilization. Its nature as reasonably spiritual substance of the universe; its essence is presented as a specific connection between an individual and specific intellectual environment that is based on the interaction of semantic fields; its content is presented as a set of processes of intellectual interaction meanings subjective noosphere in the structure of personality and objective in planetary space – the noosphere and beyond. The theory of intelligence considered as a cognitive understanding of its formation. The features and prospects of the intellectual type of connection between man and society in Ukraine. Posted directions and route optimization in terms of Ukraine's accession to the EU.

Keywords: civilization, intelligence, intelligent civilization, people, knowledge society, intellectual interaction, noosphere personality, meanings smyslohenez, noosotsiohenez.